

УДК 378.016:373.3.015.311

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/46-1-31>**Тетяна ГРИГОРЧУК**

orcid.org/0000-0001-9158-6008

аспірантка кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) grigorchuk.ta@gmail.com**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ**

Стаття розкриває особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи, що реалізуються в процесі впровадження методів логічного мислення під час підготовки учителів в умовах Нової української школи. Актуальність статті визначається динамічними тенденціями впровадження у навчальний процес методик на розвиток і формування логічного мислення учнів. Технічний прогрес, швидке зростання наукових знань ставлять людину перед необхідністю постійно поповнювати і оновлювати наявні в неї знання, коригувати і співвідносити їх із новими обставинами, що відкриваються, адже, за твердженням учених, обсяг наукових знань приблизно кожні 10 років подвоюється, а це означає, що хоч би як школа намагалася встигати за розвитком науки, знання, отримані учнями в школі, швидко застарівають (Арделян, 2002: 1).

Отже, перед сучасною школою постає проблема не просто підготовки учнів до майбутньої самостійної трудової діяльності, озброєння їх окремими знаннями та вміннями, а значно більшої підготовки їх до самоосвіти, саморозвитку. Педагогічний аспект із вивчення логічного мислення переважно полягає в тому, щоб розробляти та експериментально перевіряти необхідні методи, засоби, умови, фактори в організації процесу навчання, які розвивають і формують логічне мислення в учнів (Коваль, 2012: 5).

Дослідження у сфері формування розвитку логічного мислення школярів свідчать про те, що одне з найважливіших завдань із навчання у школі полягає у формуванні в учнів навичок щодо здійснення логічних операцій задля оволодіння ними різними прийомами логічного мислення, набуття логічних знань і навіть вироблення в школярів умінь та навичок використання цих знань у навчальному процесі та на практиці. Водночас у педагогічній теорії єдиного підходу до вирішення питання щодо організації такого навчання немає. Низка педагогів вважає, що логічні прийоми – це невід'ємна частина наук, основа яких включена у зміст освіти, тому учні, вивчаючи шкільні предмети, автоматично розвивають логічне мислення з урахуванням заданих образів.

Розвиток логічного мислення в дітей віком молодшого шкільного віку безпосередньо пов'язаний із процесом навчання, тобто в учнів початкових класів початкові логічні вміння за певних умов можуть успішно розвиватися. Отже, процес формування загальнологічних умінь як компонента у спільній освіті – це цілеспрямований, безперервний процес, який пов'язаний із процесом навчання шкільних дисциплін.

Ключові слова: Нова українська школа, учні початкової школи, підготовка до формування логічних умінь, майбутні вчителі, логічні вміння, початкова школа.

Tetyana GRIGORCHUK,

orcid.org/0000-0001-9158-6008

Graduate student at the Department of Innovative and Information Technologies in Education
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky
(Vinnytsia, Ukraine) grigorchuk.ta@gmail.com**PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS
FOR THE FORMATION OF LOGICAL THINKING OF STUDENTS
OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL**

The article reveals the features of training future primary school teachers, which are implemented in the process of implementing methods of logical thinking during teacher training in the New Ukrainian School. The relevance of the article is determined by the dynamic trends of introduction into the educational process of methods for the development and formation of logical thinking of students. Technological progress, the rapid growth of scientific knowledge puts a person in front of the need to constantly replenish and update their existing knowledge, adjust and relate them to new circumstances. After all, according to scientists, the amount of scientific knowledge doubles every 10 years, which means that no matter how the school tries to keep up with the development of science, the knowledge gained by students at school is rapidly becoming obsolete (Ardelyan, 2002: 1).

Therefore, the modern school faces the problem not only of preparing students for future independent work, equipping them with individual knowledge and skills, but much more preparing them for self-education, self-development. The

pedagogical aspect of the study of logical thinking, mainly, is to develop and experimentally test the necessary methods, tools, conditions, factors in the organization of the learning process that develop and shape logical thinking in students (Koval, 2012: 5).

Research in the field of developing the development of logical thinking in students shows that one of the most important tasks in school – to develop students' skills in logical operations, in order to master various techniques of logical thinking, logical knowledge, and even developing students' skills use of this knowledge in the educational process and in practice. At the same time, in pedagogical theory there is no single approach to solving the problem of organizing such training. Some educators believe that logical techniques are an integral part of the sciences, the basis of which is included in the content of education, so students, studying school subjects, automatically develop logical thinking based on given images.

The development of logical thinking in children of primary school age is directly related to the learning process, i.e. primary school students' initial logical skills under certain conditions can be successfully developed. In this process, the formation of general skills, as a component in joint education is a purposeful, continuous process that is associated with the process of learning school subjects.

Key words: *New Ukrainian School, primary school students, preparation for the formation of logical skills, future teachers, logical skills, primary school.*

Постановка проблеми. У процесі мисленнєвої діяльності людина використовує спеціальні прийоми чи операції, такі як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. На основі цього виникають складніші операції, зокрема класифікація та систематизація. Для словесно-логічного мислення характерне використання понять, логічних конструкцій, які іноді не мають прямого образного висловлювання. Завдяки словесно-логічному мисленню людина може встановлювати найзагальніші закономірності, передбачати розвиток процесів у природі та суспільстві, узагальнювати різний наочний матеріал. Вирішення цих завдань у контексті підвищення рівня логічного мислення у молодших школярів виявляється у перенесенні акценту у навчанні зі збільшеного обсягу інформації та знань на формування та розвиток загальнологічних та розумових умінь (Баглаєва, 2000: 2).

Освіта – це процес, що сприяє навчанню або набуттю знань, навичок, цінностей, моралі, переконань, звичок та розвитку особистості. Освітні методи включають навчання, розповідь, обговорення тощо. Національна доктрина розвитку освіти визначає головною метою суспільства зростання людини, а створення умов для її самоствердження, самореалізації, розкриття та стимулювання творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання є основним завданням освітніх установ. Навчальна діяльність також сприяє формуванню інших важливих новоутворень у структурі психіки. У процесі розв'язання навчальної задачі перед молодшим школярем постає необхідність уявити результати своїх дій, передбачити майбутній кінцевий результат діяльності, запланувати послідовність дій, підібрати засоби досягнення мети (Будник, 2015: 3).

Аналіз досліджень і публікацій з цієї проблеми. Мислення у молодших школярів зазнає значних змін. Для першокласників основним видом мислення є наочно-образне. Специфіка

цього виду мислення полягає в такому: вирішення будь-якого завдання здійснюється за допомогою внутрішніх дій із образами. Ми можемо спостерігати, що за ступенем дорослішання мислення молодшого школяра набуває абстрактного та узагальненого характеру. У молодшому шкільному віці саме мислення стає домінуючою функцією, тому проблема розвитку логічного мислення завжди посідала одне з провідних місць у філософській педагогічній думці. (Платон, Аристотель, Декарт, Кант, Гегель, Гуссерль).

На думку Н. Баглаєва, сутність логічного мислення полягає в маніпулюванні поняттями, судженнями та умовиводами з використанням законів логіки. Характеристика логічних понять подається в наукових працях О. Дубасенюка, О. Акімової, А. Люблінської. Проблеми розвитку операцій логічного мислення присвячені праці Н. Кузьміної, А. Ліненко, І. Зязюна (Баглаєва, 2000: 2).

Історико-педагогічні аспекти проблеми розвитку логічного мислення особистості знайшли своє відображення у творах зарубіжних (М. Монтень, Я. Коменський, Дж. Докк, І. Ф. Гербарт, Й. Песталоцці, А. Дістервег, Г. Шаррельман) і вітчизняних (О. Митник, Т. Фадєєва, В. Сухомлинський) педагогів (Ковальчук, 2007: 6).

Пошуку шляхів розвитку логічного мислення молодших школярів, вивченню впливу особливостей організації навчально-пізнавальної діяльності на формування логічних умінь присвячені дослідження сучасних науковців, зокрема роботи Б. Кобзаря, І. Єрмакова, М. Гриньової, А. Бойко (Присяжнюк, 2009: 11).

Метою статті є аналіз перетворень що відбуваються в сучасному суспільстві, головним із яких виступає освітній процес, що вимагає відповідних змін як окремих предметів, так і компонентів освітньої системи, цілей, змісту, методів і навчальних технологій, а також її концептуальної основи.

Виклад основного матеріалу. Методично правильно організована практична діяльність учнів активно формує пізнавальні процеси, в результаті чого значно ефективніше сприяє розвитку їх логічного мислення. Логічні операції мислення – це розумові дії з поняттями, у яких з узагальнених знань, представлених у відповідних поняттях, отримують нові знання. Основними логічними операціями мислення молодших школярів під час уроків є порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення. Ці елементи на основі інтеграції складають цілісну систему, метою якої є забезпечення якісної підготовки педагога як фахівця.

Для мислення молодшого школяра характерне деяке переважання конкретного, наочно-образного компонента, невміння диференціювати ознаки предметів на суттєві і несуттєві, відокремлювати головне від другорядного, встановлювати ієрархію ознак і причинно-наслідкового зв'язку, відносин.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи має бути спрямованою на забезпечення його готовності до формування логічного мислення молодшого школяра. Ми розглядаємо готовність студентів до формування логічного мислення молодшого школяра як комплексну характеристику особистості, яка володіє теорією та технологією цього процесу й ефективно його здійснює. В характеристику особистості вкладаємо зміст поняття «інтелектуальна культура» як інтегративного особистісного утворення, у якому представлені взаємопов'язані мотиваційна, пізнавальна та соціальна сфери.

Основними особливостями логічного мислення молодших школярів є переважання чуттєвого, активного аналізу над абстрактним; здійснення синтезу переважно у наочній ситуації без відриву від дій із предметами; підміна операції порівняння щодо розташування предметів, які легше визначаються у властивостях, ніж у зв'язках та відносинах між предметами; відсутність сформованості базових умінь щодо узагальнення; невміння виділяти суттєві ознаки, найчастіше замінюючи їх (Будник, 2015: 3).

Ми виокремлюємо критерії готовності майбутніх учителів до зазначеного виду діяльності, такі як мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

Одним із основних завдань, що стоять перед сучасною школою, є навчання учнів самостійно мислити, виховання активного ставлення до здобування знань, розвиток їхніх інтелектуальних і творчих здібностей. Логічне мислення – це мислення за законами логіки (законом тотожності, законом суперечності, законом виключення третього, законом достатньої підстави), завдяки чому відбувається опосередковане пізнання предметів і явищ

об'єктивної дійсності у їх істотних властивостях, зв'язках і відносинах. Це мислення, що характеризується перевагою понятійного змісту, воно включає такі операції, як порівняння, аналіз, синтез, абстрагування та узагальнення (Митник, 2007: 7).

Процес логічного мислення відбувається за наявності вихідних, допоміжних (таких, що обґрунтовують) знань, прийомів логічного оброблення та виникнення проблемної ситуації, котра передбачає суперечність поставлених завдань наявним знанням учня і стимулює його розпочати пошук вирішення питання.

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Головна мета полягає у створенні школи, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, але й уміння застосовувати їх у житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. «Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» (Бібік, 2017: 10).

Концепція «Нова українська школа» – це якісно нова цільова програма розвитку загальної середньої освіти, що передбачає трансформацію змісту, організації освітнього процесу, дидактико-методичного його забезпечення, підходів до оцінювання освітніх результатів у напрямі посилення особистісної орієнтації освіти, її розвивального, компетентнісного, демократичного характеру. На переконання розробників Концепції, Нова українська школа створюватиме атмосферу, де діти навчатимуться критично мислити, не будуть бояться висловлюватись, де будуть прислухатись до їхніх думок. Вихована в таких умовах особистість неодмінно стане відповідальним, креативним громадянином України (Бібік, 2017: 10).

Висновки. Ми стверджуємо що з багатьох пізнавальних процесів мислення – як один з основних – властивий кожній людині. Тільки індивід, що вміє правильно мислити, може успішно навчатися розрізняти та аналізувати різні мисленнєві ситуації. Загалом під умінням «правильно мислити» прийнято розуміти вміння робити аналіз тієї

чи іншої ситуації, будувати правильні міркування з урахуванням проведеного аналізу з дотриманням причинно-наслідкових зв'язків, логічності, несуперечності суджень. Під час вивчення заданої теми було зроблено такі висновки. Необхідна цілеспрямована робота з навчання молодших школярів

основним прийомом розумових операцій, що сприятиме розвитку логічного мислення; діагностика та своєчасне корегування мислення молодших школярів сприятимуть більш успішному розвитку прийомів логічного мислення (аналіз та порівняння, узагальнення, класифікація, аналогія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арделян О. Дидактичні умови формування загальнопізнавальних умінь і навичок у молодших школярів (на матеріалі вивчення англійської мови : дис. ... канд. пед. наук. Кіровоград, 2002. 227 с.
2. Баглаєва Н. Розвиток логічних умінь дитини. *Дошкільне виховання*. 2000. № 10. С. 8–11.
3. Будник О. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис. ... докт. пед. наук. Житомир, 2015. 552 с.
4. Гончаров В. Проблема підготовки нового вчителя: філософія, соціокультурний і педагогічний аспекти. *Вища освіта України*. 2012. № 2 (45). С. 22–27.
5. Коваль Л. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 343 с.
6. Ковальчук В., Табачек І. Особистість вчителя: формування та розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції : монографія. Київ : вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2007. 276 с.
7. Митник О. Логіка. 2 клас : експериментальний навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Початкова школа, 2007. 104 с.
8. Мозуль І. Проблема готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах модернізації змісту початкової освіти. *Науковий вісник МНУ імені В. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2016. № 1 (52). С. 238–242.
9. Музика Ю. Підготовка майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2009. 267 с.
10. Нова українська школа : poradnik dla vchytelia / zag. red. N. Bibik. Київ : Видавничий дім «Плєяда», 2017. 206 с.
11. Присяжнюк Т. Сутність поняття «логічне мислення» та перспективи наук в умовах глобалізації. *Матеріали V Всеукраїнської наукової конференції*. Ч. I : Педагогіка, психологія, мовознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 104–107.
12. Хомич Л. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр-S, 1998. 220 с.
13. Яшук О. Критерії підготовки майбутніх учителів до формування логічних умінь. *Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми та перспективи* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Умань, 27 квітня 2018 р.). Умань, 2018. С. 80–82.

REFERENCES

1. Ardalian O. Dydaktychni umovy formuvannia zahalnopiznavalnykh umin i navychok u molodshykh shkoliariv. [Didactic conditions for the formation of general cognitive skills in junior high school students]. (na materialii vuvchennia anhliiskoi movy: dys. ... kand. ped. nauk. Kirovohrad, 2002. 227 pp. [in Ukrainian].
2. Bahlaieva N. Rozvytok lohichnykh umin dytyny. [Development of logical skills of the child]. *Doshkilne vykhovannia*. 2000. № 10, pp. 8–11 [in Ukrainian].
3. Budnyk O. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti. [Professional training of future primary school teachers for socio-pedagogical activities]. : dys. ... dokt. ped. nauk. Zhytomyr, 2015. 552 pp. [in Ukrainian].
4. Honcharov V. Problema pidhotovky novoho vchytelia: filosofii, sotsiokulturnyi i pedahohichni aspekty. [The problem of training a new teacher: philosophy, socio-cultural and pedagogical aspects]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2012. № 2 (45), pp. 22–27 [in Ukrainian].
5. Koval L. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv u konteksti rozvytku pochatkovoї osvity: monohrafiia. [Professional training of future teachers in the context of the development of primary education: a monograph]. Donetsk, LANDON-KhKhI, 2012. 343 p. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk V., Tabachek I. Osobystist vchytelia: formuvannia ta rozvytok v umovakh hlobalizatsii ta informatsiinoi revoliutsii: monohrafiia. [Teacher's personality: formation and development in the conditions of globalization and information revolution: monograph]. Kyiv: vyd-vo NPU im. M. Drahomanova, 2007. 276 p. [in Ukrainian].
7. Mytnyk O. Lohika. 2 klas: [eksperyment. navch. posib.]. [Logic. Grade 2: [experiment. textbook method.]. 2-he vyd. dop. i pererobl. Kyiv: Pochatkova shkola, 2007. 104 p. [in Ukrainian].
8. Mozul I. Problema hotovnosti maibutnikh uchyteliv do profesiinoi diialnosti v umovakh modernizatsii zmistu pochatkovoї osvity. [The problem of readiness of future teachers for professional activity in the conditions of modernization of the content of primary education]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*. 2016. № 1 (52), pp. 238–242 [in Ukrainian].
9. Muzyka Y. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do formuvannia lohichnoho myslennia molodshykh shkoliariv. [Preparation of future teachers for the formation of logical thinking of primary school students] : dys. ... kand. ped. nauk. Odessa, 2009. 267 p. [in Ukrainian].

-
10. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia. [New Ukrainian school: a guide for teachers] / zah. red. N. Bibik. K. : Vydavnychiy dim "Pleiada", 2017. 206 p. [in Ukrainian].
 11. Prysiazhniuk T. Sutnist poniattia "lohichne myslennia". [The essence of the concept of "logical thinking"]. Problemy ta perspektyvy nauk v umovakh hlobalizatsii : materialy V Vseukrainskoi naukovoï konferentsii. Ch. I : Pedahohika, psykhohohiia, movoznavstvo. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2009, pp. 104–107 [in Ukrainian].
 12. Khomych L. Profesiino-pedahohichna pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv. [Professional and pedagogical training of primary school teachers]. Kyiv: Mahistr-S, 1998. 220 p. [in Ukrainian].
 13. Iashchuk O. Kryterii pidhotovky maibutnykh uchyteliv do formuvannia lohichnykh umin. Neperervna pedahohichna osvita v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy. [Criteria for preparing future teachers for the formation of logical skills. Continuing pedagogical education in Ukraine: status, problems and prospects] : materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. (Uman, 27 kvit. 2018 r.). Uman, 2018, pp. 80–82 [in Ukrainian].